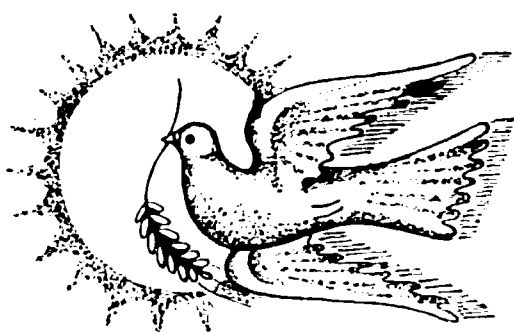

МАҚТАБ ҚУТУБХОНАСИ

ЗУЛФИЯ

КАМАЛАК

(Шеърлар ва дostonлар)

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Еш гвардия» нашриёти
Тошкент — 1980

Зулфия.

Камалак (Шеърлар ва дostonлар). Т. «Ёш гвардия», 1980.—56 б., расм.—(Мактаб кутубхонаси.)

Зульфия. Радуга.

84 Уз 7

Қўлингиздаги тўплам совет адабиёти ривожига ўзининг муносиб ҳиссасини қўшган, жаҳон поэзияси ижодкорларининг тинчлик, дўстлик, биродарлик ҳақидаги мадҳияларига ўз овози билан жўр бўлаётган Ўзбекистон халқ шоири, таниқли жамоат ва давлат арбоби, моҳир таржимон ва оташнафас публицист Зулфиянинг неча ўн йиллик меҳнати туйғайли яратилган мумтоз асарлари орасидан сайлаб олинган бир гулдастасидир. Зулфиянинг баркамол шеър ва дostonлари, жўшқин нутқ ва ўткир публицистик мақолалари республикамиздагина эмас, СССР халқларининг тилларида, Осиё, Африка, Европа элларида ҳам жарангламоқда. Шунинг учун ҳам шоира СССР Давлат мукофотининг, «Нилуфар» ва Жавоҳарлал Неру номли халқаро мукофотларнинг лауреати унвонларига сазовор бўлди.

Шоиранинг шеърларида аёлнинг покиза туйғулари, ўтли соғинчи, улўғ Ватан уруши йилларида ғалабага ишончи, ёрга садоқати, жонажон партияга, она-Ватанга муҳаббати эҳтиросли туйғуларда, камалак рангларида жозибали талқин қилинади. Устоз шоир Миртемир айтганидек: «Зулфияхоним шеъри — чинакам шеър. Яъни у нозима эмас, шоира! Олмани, ҳаётни образлар — тимсоллар воситасида тушунувчи ва тимсоллар воситасида китобхон дилига қуювчи, одамзод қалбига қалин дўст, қалб торларини жаранглата олиш қудратига эга қаламкаш! Бу жиҳатдан Зулфияхоним шеърини грузинга ҳам, бошқирдга ҳам, озорга ҳам, русга ҳам севимли. Зулфияхоним жаҳонгашта қалам эгаси. Жаҳон кезиш, жаҳон бўйлаб тинчлик ва дўстлик ғояларини тарғиб этиш сафарлари беиз қолгани йўқ. Унинг ижодида икки буюк қитъа нафаси, икки буюк қитъа интилиши шеърини ифодасини топгандир».

I ҚИСМ

ШЕЪРЛАР

УЙЛАР...

Йилларми бу — шошиб, шоширган
Улкан улуш орқада қолмиш.
Ё бой берган бахтим яширган
Йўллар мени шу кўйга солмиш?

Ё мен қучиб етмаган ҳаёт
Она каби эслатар бурчим.
Сероб қилмай битган бир булоқ
Коби битди ё қалбда кучим?

Игна билан мен қазиб қудуқ,
Уша чашма кўзин очаман.
Қор қилмаса қалбимдаги ўт,
Сочим ёқиб учқун сочаман.

Отам боши мисол оқ тоғдан,
Отқин сувдан юламан қудрат.
Бу кун каналга зор тупроқдан
Ташналикни оламан пудрат.

Зангор кўкни бирдан сипқариб,
Ерни кунга тутаман кафтда.
Ойга фазо илмин сиғдириб
Неварамдек оламан кифтга.

Халқ тақдирин бир жилғасидай
Ҳар инсондан тилайман баҳра.
Сув унутган қум заррасидай,
Умрим сочиб, ўкинмай қатра —

Ҳаво кесиб чарчаган қушдай
Қўниб, кўчиб, кезгум Ватаним
Ва меҳнатдан нақ ипакқуртдай
Тўхтамасман, тинмаса қалбим...

1965

МЕНИНГ ВАТАНИМ

Мен шунда туғилдим, кўрдим дунёни,
Ҳаётга илк қадам қўйганман шунда.
Тилим нутқ топди, кўзим зиёни,
Меҳр ва эрк билан яшадим кунда.

Гўдак тушунчамда Ватан деб билдим
Кўзни қамаштирган кўм-кўк боғингни.
Кўрганда қирғоқдан кетолмай қолдим
Ойга кўзгу бўлган соф булоғингни.

Кўкси хазинага бой баланд тоғлар,
Пахта водийларинг чексиз, бепоён.
Кунда қизиб ётган қумликларинг ҳам
Ажиб жилва билан боқди меҳрибон.

Ердан бош кўтарган ҳар бир гиёҳга
Боғбон муҳаббати, меҳри-ла боқдим.
Ҳар ғунчанг, ҳар гулинг кўзим эркалаб,
Мен ғамсиз, аламсиз қўшиқ-ла оқдим.

Боғларинг гулларга кирган бир баҳор,
Илк севги қалбимга кирди яширин.
Салқин кечаларни ўтказиб бедор,
Тошқин сувларингга айтдим ишқ сириин.

Тонгда булбулларинг хониш қилганда,
Мени мафтун этди ажиб бир ҳаёт.
Ниҳол соз тутқаздинг менинг қўлимга,
Қўшиғим туғилиб чиқарди қанот.

Фақат сени дедим, қалб қўшиғини,
Эй, азиз Ватаним, атадим сенга!
Сен ҳур бўлганинг-чун нафасим ҳурдир,
Ҳаётим лаззатли, бахт ёрдир менга

Мана шунинг учун тупроғинг азиз,
Кўзим қорасидай кўраман яқин.
Сенинг меҳринг, ишқинг кезар қонимда,
Мисоли баҳорги ҳаётбахш оқин.

Сенинг пок парчангга босиб кирди ёв,
Бизнинг саодатга солмоқ бўлди чанг.
Қўзғал, қутқар дединг, қўзғалди
эл-халқ,
Қар қарич ер учун қилдик қаттиқ жанг.

Кириб келган сари душман ўт сочиб,
Мени қоплаб олди ғазаб, ҳаяжон.
Фашист куйдиргани ҳар хона учун
Қасос истагида оловланди жон.

Қўшиғим, оромим, қалам, кучимни
Сенинг ҳимоянгга келтириб тикдим.
Мен жангдан узоқда — оддий солдатдай,
Сенга қурол ясаб, темирлар букдим.

Ишончим буюкки, бўлур зўр байрам,
Менинг севганим ҳам қайтади ғолиб.
Йўлига чиқаман қучоғим тўла
Боғларингда ўсган гуллардан олиб.

Бутун халқим билан байрамга чиқиб,
Ғалабани қутлаб, оламан созим,
Сенга, азиз Ватан, сенга, она юрт,
Меҳринг, ишқинг билан тўлиқ овозим.

1942

ОЛТИН КУЗ

Севаман, олтин куз, севаман жондан
Атлас табиатли гўзал чоғингни.
Дарахтлар либоси ранго-ранг, гулгун,
Кўзни эркалаган чаман боғингни.

Севаман, ерларга рангдор япроқлар
Юшоқ ва ранг-баранг гилам тўшаса.
Гул тергандай териб барг қизалоқлар,
Қушлардай гурпанглаб яйраб ўйнаса.

Далада пахталар кумуши порлаб,
Момиқ юзларини қуёшга тутса,
Теримчи чечанлар этаклаб, қоплаб
Тоғдай хирмонларга келтириб тўкса —

Мен беҳад севаман! Енгим шимариб,
Қизлар орқасидан юраман мен ҳам.
Кенг водий қўйнида кўксим қабариб
Яйрайман, нашъага тўламан бу дам.

Симоб тўлқинлари тутиб осмонни,
Муттасил ёмғирлар зериктирса ҳам,
Кумуш булоқларнинг сувлари сокин,
Қушлар инларига кириб олган дам,

Мен ғамгин боқмайман, кўнглимда
баҳор,
Олтин япроқларга қараб толмайман.
Ясан келинчақдай ҳар бир дарахтни
Севаман! Нигоҳим уза олмайман.

Булут чодирини йиртиб, мўралаб,
Чиқса қуёш, кўкка бўламан мафтун.
Севаман, нурларда пати ялтираб,
Оппоқ кабутарлар қилсалар ўйин.

Тўзони ювилган барглар шамолда
Рангини кўз-кўзлаб қилганда ҳузур,
Ҳозир тинган ёмғир томчиларида,
Олтин япроқларда ёниб тоза нур —

Гавҳар маржон каби ялтираб турса,
Мени ҳам ўрайди шеърий ҳаяжон!
Қуёшни қаршилаб чиқиб айвонга,
Нурларга кўмилиб юраман шодон.

Севаман, олтин куз, севаман жондан!
Товусдай безанган дарахт, боғларни!
Ёмғирли оқшоминг, қуёшли тонгинг,
Хаёлга чўмганим гўзал онларни!

1943

ПАЛАК

«Сенга мафтун бўлиб севиб қолганим,
Ишқинг оловида ўртанганим рост.
Сенинг ёдинг билан нафас олганим,
Исминг такрорлашга ўрганганим рост».

Дедингу, эй йигит, юзимга боқдинг,
Сендан узолмадим мен нигоҳимни.
Уша гўзал баҳор бағримни ёқдинг,
Энди ўзинг тингла тортган оҳимни!

Қизлар бўйи етса, тикарди палак,
Мен сени севдиму, олдим қўлимга.
Саватда товланар ранг-баранг ипак,
Баҳор нусха ташлар чизган гулимга...

Душман ажал тортиб келди Ватанга,
Бизнинг севгимизга ташлади ҳижрон.
Сен кетдинг яроғинг олиб елкангга,
— Қайтаман, кут,— дединг,— ёв битган
замон.

Сен-ла бирга кетди баҳор ҳам юрак,
Ёмон ваҳималар олди ҳушимни.
Келгач дилбар хатинг — хайрли дарак,
Умидим ўсди-ю, тикдим ишимни.

Уни тика бердим кечалар бедор,
Қаршимда суратинг, тортдим қатимни.
Хаёлимда сенсан доим, азиз ёр,
Ишқинг билан чекдим севгим хатини.

Ёвни тамом қилиб сен қайтсанг ғолиб,
Ишқда бирга тепгай биздаги юрак.
Сени қаршилагай қуёшдай ёниб,
Йўлингга кўз тутиб мен тиккан палак.

Сенинг дилларингга бергай ул ором
Севгим армуғони бўлур умрбод.
Меҳрибон қўлимнинг санъати мудом
Сенинг рўпарангда турса бас, мен шод!

1943

КЕЛИНЧАК .

Букун тўйинг куни, севгинг шодлиги
Гўё ёш қалбингга сиғмаин қолди.
Бахтиёр ҳаётнинг илк тантанаси
Сен ўсган қишлоқни қувончга солди.

Сенга тўй совғаси — гуллар кўтариб,
Гуррос-гуррос келар дўстинг, тенгқуринг,
Янги уйда тўлиб кампирлар мамнун
Янги бахт, одатдан қизитар гурунг.

Дарахт орқасидан суқли термилиб
Бошингдан сочаркан ой оппоқ чечак.
Севганинг ёнида, дўстлар ичида
Сени бахтли, гўзал кўрдим, келинчак!

Устингда хушбичим оқ тўй либоси
Сочинг ҳалқаси-ла ўйнайди шамол.
Тўйга келганларнинг кўзлари сенда
Гарчанд шу колхозда топгансан камол.

Куёв тикилганда бахтиёр, мафтун,
Ғунча лабларингга чиқар ним кулгу.
Сен ваъда этдинг бахту саодат,
Унда акс этади мисоли кўзгу.

Электр маржони нури қўйнида,
Чимилдиқ тўсмаган суратинг зариф.
О, ёшлик, порлоқсан, гўзалсан, гулсан,
Сенинг таърифингга қаламим заиф.

Янги давр яратган ёр-ёр авжида,
Қадаҳда жимирлар лола ранг шароб,
Товусдай хиромон сузар раққоса
Яллага жўр бўлган танбуру рубоб.

Умрда бир бўлур бундай тантана,
Борлигинг кўз бўлиб боқасан унга.
Биламан, истайсан ўтмаса бу дам,
Хотима бўлмаса шу ажиб тунга.

Эрка қиз, бу ажиб тун орқасида,
Заррин саҳифали саҳар кутади.
Ҳаёт китобининг илк варағини
Толеинг кенг очиб сенга тутади.

Ҳали муҳаббатнинг баҳори олдда,
Олдинда ёш ҳаёт, ранг-баранг фасл.
Умрингиз хушчақчақ, иноқ бўлади,
Бунга ёниб турган кўзларинг кафил.

Шу кўзлар юлдуздай абадий кулсин,
Баҳор йўлларингга тўшасин чечак.
Шу ёшлик, шу чирой, умринг баҳори
Сарғайиш билмасин, сулув келинчак.

1946

ҚУЛИМДА ҚУРОЛУ, УСТИМДА ШИНЕЛЬ

«Олға кетмоқдамиз ҳужум-ла ҳамон,
Музаффар жангимиз этмоқда давом.
Нега хат ёзмайсан, енгдими ҳижрон?
Бардош қилолмайин унутдинг тамом?»—

Дебсан, баҳодирим, хатни кўп ёздим,
Мендаги муҳаббат сифмас мактубга.
Кутдим, ўйламаки севгидан оздим,
Бардош берар экан севги маҳбубга.

Наҳот мен унутай, унутай сени?
Наҳот ўйладингки шунча бағрим тош?
Юлдузлар кўзингни эслатган чоғда,
Наҳотки, тўлмаса дийдаларга ёш?

Беҳад соғинганман, кўришга зорман,
Хабар бер, қайдасан, эй офатижон!
Бу кун сен томонга қиламан сафар,
Сен ҳам кўрмак бўлсанг, бергил тез нишон!

Гўзал Ўзбекистон қолди ортимда,
Қизлар оқ йўл тилаб силкитди рўмол.
Оқ йўл тиладилар яшил далалар,
Ҳовуз бўйидаги жийда, мажнунтол.

Сўроқлаб бораман учган қушлардан,
Мардлигингдан куйлар улар навоси,
Силаб сочларимни мени эркалар
Улуғ Россиянинг қорли самоси.

Бирга жанг қилармиз туриб ёнма-ён,
Таниш бўлиб қолар ўқлар овози.
Мен узган ўқимдан фашист йиқилса,
Сен мамнун бўларсан, Ватан ҳам рози.

Ишқинг қанотида сени сўроқлаб
Парвоз қилмоқдаман осмонда енгил.
Тездан етажакман сенинг ёнингга,
Қўлимда қуролу, устимда шинель.

1943

КЎРГАНМИДИНГ КЎЗЛАРИМДА ЁШ?

Соғинганда излаб бир нишон,
Қабринг томон мен оламан йўл.
Келтирардинг менга бир замон,
Энди ҳар чоғ мен элтаман гул.

Келдим. Узоқ қолдим мен сокин
Сенинг азиз бошингда ёлғиз.
Осмон тиниқ эди ва локин,
Парча булут етиб келиб тез,

Кўкда менинг бошимда туриб
Гўё юрагимдай қалқди у.
Кўзимдаги ёшимни кўриб
У ҳам тўкди ёшини дув-дув.

Биз йиғладик тепангда шу кун,
Келдингми, деб кўтармадинг бош.
Айт-чи, сен-ла бахтиёр онлар
Кўрганмидинг кўзимда бир ёш?

1945

Бу — кафтда кўтарган яшнаган тупроқ,
Сенинг номингдаги колхоз аталур.
Бунда шеърдай меҳнат талаб ҳар чаноқ,
Ҳар кун янги шодлик, бахт яратилур.

Сен бунда меҳмонмас, азиз фарзандсан,
Сафарбар суръатга тирик эмакдош.
Қанча жилд ва қанча минглаб варақдан
Чиқиб, тер тўкасан — деҳқонга йўлдош.

Сени бир кўрмаган, эшитмаган ҳам
Бунда сенсиз шонин этмайди баён.
Шуҳратни ўйламай, тебранган қалам,
Авлодга хизматдан қолмас ҳеч қачон.

Мағрур кўтарилдинг бошоқдай ўсиб,
Сен билан сафимиз яна зич, азим.
Мангулик-чун тақдир, шеъримни тутиб
Халқингга ва сенга қиламан таъзим.

* * *

Осмонда бир тилим ҳандалак
Мисоли муаллақ сариқ ой.
Отадан ажралган фарзанддак
Тақдирнинг зарбидан қадди ёй.

Ҳайдар у неча тун, кундузни,
Ярқираб чарх урар тўлиной!..
Фарзанд ҳам тиклайди ўзини
Ва кўкси минг бахтга бўлар жой...

1968

БУЮҚ ТУҒИЛИШ

Кўз илғамас дала, оппоқ пахтазор,
Ишлаб ҳоригандай сирғилар офтоб,
Пахта булутини шопириб бир чол
Қуритади уни, олтинни.

Шу тоб —

Узоқ мамлакатдан келган бир меҳмон,
Нақ чол ҳузурида тўхтади мамнун.
Ота алиқ олди саломга, шу он
Кекса юзни тутди табассум бутун.

Фасллар юкнини содиқ сақлаган
Баланд қоя каби мағрур турар чол.
Соқол — пахтасидай, кумуш. Кўзлари
Милтирарди кузнинг офтоби мисол.

Меҳмон сўраб қолди отанинг ёшин,
Чол қаддин ростлади гўё азим тоғ.
— Мана, Октябрга қирқ тўлди чоғи!
Мен ҳам шу ёшдаман, айт қизим,
шундоғ!

Қиз ҳам шундоғ деди меҳмон тилида,
Чолнинг қўлин сиқиб сўзлади меҳмон:
— Буюк туғилиш бу! Шу ёш нафасдан
Яшариб келмоқда бизнинг ҳам замон.

Совет Осиёсин ҳар бурчида мен
Кўрдим худди сиздай қирқ ёшлиларни,
Ленин кўзларининг сўнмас ўтини
Сақлаб қолган дили қуёшлиларни!

1957

Н У Р

Онам меҳр тўла дил амри билан,
Ухла, деб сўндириб кетди чироқни.
Ва лекин кўзларим олдида бирдан
Очди поёни йўқ яқин-йироқни.

Чироқсиз уйда ҳам ёруғ дил билан
Кезиб чиқиш мумкин жаҳонни бутун.
Тақдирингда зулмат қолмаган экан,
Тунда ҳам бир нурли шеър ёзиш
мумкин.

Кекса кўнгли тинчиб ухласин, майли,
Чироқни ёқмадим қайта мен туриб.
Ўзи илк танитган инсон туфайли
Дилимда нур ёнар ҳеч сўнмас бўлиб.

Ўзи ўргатганди: «Замонда, элда
Ундай бизга ғамхўр инсон ўтмаган.
Ленинни кўрмаган халқлар минг тилда
Доҳийга аталган қўшиқ куйлаган.

Узоқда ва ҳатто сургун, қувғинда,
Турмаларда қилча зиёдан маҳрум.
Бизнинг кўзимизга бермоқ учун нур
Кураш, фикрлашдан тинмаган бир зум...»

Мана, масофалар, зўр йиллар ўтиб,
Уша нур менинг ҳам кўзимда қолди.
Умримдан ҳам ортар ёрқинликни дил —
Биламан, фақат шу, шу нурдан олди.

Ҳаётим, ишларим, ижодимда ул,
Отадай илгари бошлаб юрибди.
Ҳозир сиз ўқиган шеърнинг ҳам ҳар йўл
Байтида ўша нур порлаб турибди.

1957_

ДАРАХТ

Бир дарахт турарди йўл чеккасида,
Шамол урар эди уни муттасил.
Аввал кўк, сўнг заъфар-хазон тусида,
Кўркини йўқотди... ҳамон урар ел.

Қурғади, букчайди курашда танҳо,
Зилол қонларидан қолмади зарра.
Шамол, шамол саваб қўймади аммо,
Илдиз-ла йиқилди охир бир зарбдан.

Энди ел бўшликда кезар дарбадар,
Танҳо қурбонининг қақшашин излаб.
Биламан, дарахтдай қуласам агар
Менинг ҳаёт боғим қолмас ҳувиллаб.

1963

★★★

«Тўрга ташриф!»... дейсиз, жой не гап,
Юрак, фикр, меҳр олдида?
Биласиз-ку, диллар дил талаб,
Юртлар ошар дийдор дардида.

Дўст нигоҳда кўрсам ўзимни,
Маликадай тўрда сезаман.
Бир офтоб силаб кўзимни
Бахтлар водийсида кезаман.

Илтифотли диллар тафтидан
Илҳом қайнар мисоли булоқ.
Шеърятнинг ёрқин тахтида
Кўринишдан бахт борми зўрроқ?

1968

МЕН ЧИЗОЛМАГАН СУРАТ

Мен йўлдаман, тинмагур юрак
Янги шодлик, қўшиққа чанқоқ.
Ҳамма ерни кўрмоғим керак,
Гўё менга ҳамма ер муштоқ.

Қишлоқларни кездим, борлигим
Жарангли дам сеҳрига мафтун,
Ватандош, сен бахтиёрлигим,
Сенсиз на куй, на ҳаёт бутун.

Қаҳрамонни чақирдим, ёндан
Товуш берди колхозчи аёл.
Еллар ювган юзида илҳом —
Мен ёзажак куйдан баркамол.

Офтоб олган дурра, чанг этик,
Дала, қуёш саховати бу!
Кўзи ўта боққан қалб етук —
Замон ўзи! Ташвиш ҳам сулув!

Нурланади дағал бармоқлар,
Кўзларидан жон олар қўшиқ.
Қонидаги янги ирмоқлар
Замзамасин чизишга ранг йўқ!

Жасоратнинг баёни қай ранг,
Доноликнинг белгиси қай сўз,
Суҳбатида шеър ўқигандай
Юксаламан мен ҳам изма-из.

Ўз бахтидай вазмин бу зотда
Парпировчи қанот кўраман.
Ҳаёт ўзи, ўзи ҳаёт-да,
Мен ҳаётни чизмак бўламан.

Мен чизаман... нон, севги, меҳнат,
Дўстдай азиз аёл суратин.
Шу камтарин, шу улуғ санъат —
Менинг юртим, менинг шуҳратим.

1961

БУЛУТ УЙИНИ

Мен булутни севмаганман,
Қолмаганман тўрида.
Ҳеч ажабмас озсам диндан
Қозоқ Эшик кўлида.

Паға булут изларини
Ушлаб кўрмагандим ҳеч.
Бунда қолсам юзларимни
Ювар эмиш тонг ва кеч.

Ҳарир рўмол бўлиб майин,
Ўралармиш бўйнимга.
Тутқазармиш само найин,
Ел қанотин куйимга.

Қуёш нурин ҳовучида
Ичирармиш чанқасам.
Кийгизармиш камалакдан
Қамзул тикиб беқасам...

Мен боқаман ёрқин, кибор,
Булут кезар сарсарак.
У гоҳ туғён қилган хаёл,
Гоҳ ел чуватган ипак.

Кўз олдимда, атрофимда
Кезар тўсиб ер ҳуснин.
Лабларимда, пешонамда
Сезаман муз нафасин.

Кўлда сузар қайиқсимон,
Қирғоқ узра пиёда.
Ер сиғдирмас, қувар осмон,
Қарор топмас қиёда.

Кўк етими—паға булут
Ўйинингда санъат йўқ.
Сеҳринг агар бўлса унут,
Кўк бегубор, тупроқ тўқ.

Қуёш, юлдуз рухсорини
Тўсмайсан кўзимиздан.
Сен тарк этсанг сеҳринг борин,
Деҳқонсан ўзимизда.

Мен қолмайман қучоғингда,
Сен изимдан тушасан.
Менинг Она тупроғимда
Дон, сув бўлиб жўшасан.

Бу тупроқда йўқ ятима,
Сарсари йўқ!
 Ёғиб туш!
Мен қайтаман ерга-элга,
Келгунингча хайр, хуш!...

1962

МЕН ЕРДА ТУҒИЛГАНМАН

Мен ерда туғилганман,
Қушдай кесаман кўкни.
Қуёшдан тўкилганман,
Ушлай оламан ўтни.

Тақдирим тонгга эгизак
Гарчанд кўзим тун мисол,
Қўлда қаламим эшкак,
Океандай чексиз хаёл.

Булутдан юксакликда
Бита оламан шеър.
Қирар учқур какликдай
Илҳом бўлиб Она-Ер.

Гулхандай яшнайти тонг,
Тонгдай ҳар нарса нурли.
Нурдай серқувонч,

сербонг

Шу ерда инсон умри.

Юлдуздай чақнайди тун,
Юракдай ҳаёт уйғоқ.
Ҳар тундан туғилар кун,
Севгидан фарзанд сиёқ.

Гулхандай тонг,

Ерқин тун

Қайноқ кундуз,

Гўзал шом!

Сенда инсон бўлган-чун,
Сен ҳаётга тўлиқ жом!

Шу тонг арафасида
Сенда очибманми кўз,
Умр аравасига
Истамайман тушсин куз.

Бўлса ҳам умр чинор,
Майсага қилгум сажда:
Тўлқинида ёшлик бор,
Ёшликда қўшиқ авжда.

1972

Қишлоқми, шаҳарми, элними кездим,
 Ҳеч не келтирмадим дўстликдан ортиқ.
 Мана битта кўзгу — янги қўшиғим
 Бир япон қизидан дахлсиз тортиқ.

Бизни босмахона дарвозасида
 Совет қўшиғи-ла олишди кутиб.
 Ёмғир фасли эди. Илиқ жалада
 Қўзиқоринсимон соябон тутиб.

Одми коржомалар, бармоқлар одми,
 Қисик кўзлар тўла орзиқиш, меҳр.
 Нигоҳлар касбидай сергак, саботли,
 Шулар сўзга берар қанот ва сеҳр.

Сухбат тугамасдан, битди танаффус,
 Қамраб кетди барин станок, суръат.
 Ким билар, яшиги қўйнида маҳбус
 Каби ётар балки энг эзгу журъат?

Ва оқшом портларда учар қушлардай,
 Ўша варақалар, жанговар сўзлар...

Ана, у, нигоҳга ўхшар қатрадай

Кеча мен митингда учратган кўзлар.

Сухбатга фурсат йўқ, кутар иш, иш, иш,
 Бехалал ўтамиз мезбон кетидан.

Ҳарф терувчи бир қиз лабда ним кулиш
 Одатий таъзим-ла тортди енгимдан.

Қўлида қошиқдай иккита кўзгу,

Жилмайиб бирини юзимга тутди.

Бошқасига ўзи боқиб ним кулгу,

Менга тутқизди-ю, ишига тушди.

Иккимизда бир хил қошиқдай кўзгу!

Кўзгу, кўзгудаги аксга ёт риё.

Дўстлик ойна каби нозик, соф туйғу,

Синдирилса ҳисга озормиш гўё.

Иримчи эмасман!

Кўзгуни жондай,

Синдирмай авлодга қиламан тортиқ.

Мокомото дури машҳур бу элда

Гавҳар ахтармадим дўстликдан ортиқ.

1965

ЯНА БАҲОР ҲОКИМ

Баҳор келди қишни, ланжликни ҳайдаб,
Ҳаммаёққа сочди сирли латофат.
Булутни майдалаб, нур ичра яйраб,
Еллардан юлқилаб олди қаноат.

Дарахтлар ялтираб, бўртди ҳар куртак,
Сайроқи қушларни келтирди менга.
Дафъатан тўкилган ёмғир ҳам дурдек,
Куз сифат ҳеч кимни қувламас инга.

Шошқалоқ чечаклар боқиб қуёшга,
Бахтиёр диллардай ичди ҳарорат.
Қуёш нури ўхшаб мунис йўлдошга,
Ҳатто ётоқларда бахш эди роҳат.

Бокира ҳис каби шафтоли гулда,
Ним пушти боқиши — нақ қиз чеҳраси.
Кибор гилосларнинг новдаси дурда,
Серҳавас онадай толмай силласи —

Безатди борлиқни она табиат,
Менинг қалбимни ҳам чиқармай эсдан.
Нурга кирди узоқ ёшликдаги бахт.
Уйғонди дил, қалам ўт бардор ҳисдан.

Инсон, қуш, ғунчалар қатида қўшиқ,
Қўшиқ осмон бўйлаб ёйилган, авжда.
Баҳор жавлон уриб сочади уруғ
Қуёшдан чўзилган нурли ҳовучда.

Сув оларди ерда, кўкда янги бахт,
Шодлик оғушида нур кафтда дунё.
Эй воҳ, ёв келгандай қулади бу тахт,
Ют, ўлим ютгандай нақ қора рўё.

Бир нафасда ёпди қор оқ кафанин,
Ҳамма новдаларда сўлғин гул қолди.
Қўлга олмай ақал тўнғич фарзандин,
Шундай, барча дарахт бирдан тул қолди.

Сабрли ва мушфиқ она табиат
Мунгли сукунатда, боқар тунд, абгор,
Тангриси қуёшдан тилар ҳамият,
Барча фарзандига излайди мадор.

Шамол бўлиб силкди дарахтдан қорни,
Ҳар эгик гиёҳни кўтарди ердан.
Битталаб шимирди ҳар томчи зорни,
Илиқ оғушлади борлиқни бирдан.

Шаҳиди устида чекмади фарёд,
Ҳар илинган жонни олди ардоққа.
Зилол, пушти, қизил... минг рангда ҳаёт
Қўшиқ, ғайрат бўлиб кулди тупроқда.

Яна баҳор ҳоким! Эй тангрим — ҳаёт,
Кўзим, қоним, куним, умиддаги куч!
Қалам деҳқониман, ором, ланжлик ёт,
Либосим, номусим, шоним бўлиб қуч!

1968

ЎҒИРЛАМАНГ ҚАЛАМИМ БИР ҚУН

«Ўғирлайман қаламинг бир кун!»
Ҳазилингиз кўчирди жоним.
Нақ яроқсиз қолардай бугун,
Сирқиради толе, имоним.

Ўғирламанг қаламим бир кун,
Мени этманг соқов ва чўлоқ.
Тақинчоғим, анжомим тўкин,
Бари қўлга, кўзга яқинроқ
Ётар, олманг қаламим бир кун.

Мен Ҳофиздай улашмайман юрт!
Истеъдодим, қалбим сизларга.
Яхши номим, бахт-севинчим бут.
Барчасини берай қизларга.

Юрагимдан узайин парча
Ва келтириб шам деб тутайин.
Хоҳиш, қоҳиш, измингиз барча,
Барчасини кўзга суртайин —
Ўғирламанг қаламим бир кун.

Гар пахтадан тўлмаса режа
Сочларимни берайин қўшиб,
Сизга ором бермаса кеча
Олинг мендан! Мен бедор жўшиб

Бахтингизни олай қаламга,
Очиб берай сизга қалбингиз.
Шуҳратини ёяй оламга
Меҳнатингиз, севги, кашфингиз.
Ўғирламанг қаламим бир кун!

Қалам-ла мен тўқийман қўшиқ.
У — инсонга, элга хизматим.
Бурчин бекам адо этган йўқ,
Қарзим узар икки фарзандим.

Фарзанд меҳри ва қаламимни
Худо ҳаққи, қўйинг ўзимга.
Усиз қолсам, ўлди деб мани
Секин парда тортинг юзимга...

Ўғирламанг қаламим бир кун...

1968

ҲАЁТ БУ

Ҳаёт бу!

Инсонга кутишдир одат,
Эртанинг бугундан жозибаси зўр.
Туйнукда кутгандай чақноқ саодат,
Келажак ҳар кимга кўринар ҳузур.

Ошиқма, ошиқма оромга!

Зотан

Бахту буюклигинг —

бетинчлигингда.

Ғафлатда карахт бир ўтган умрдан

Нафратда ўртанган азоб

ширин-да...

1972

МЕНИНГ ТОНГИМ

Она тупроқ оромда ётар,
Олиб тунги ризқи-қудратни.
Менинг тонгим қалбимда отар
Уйдан, кўздан ҳайдаб зулматни.
Тундан тонгни узиб оламан,
Қатта бўлсин деб ишли куним.
Қоғоз узра саҳар ёяман,
Бағишлайман умрига қўним:
Ой қолдирган момиқ изларни
Қўчираман шеър сатрига.
Иситмовчи шўх юлдузларни
Пайвандлайман ернинг таптига.
Олов чеҳра қизлар қатида
Бахт тўқишга бераман фармон.
Токи яшаб инсон вақтида
Қуёшга тик боқсин бизсимон.
Менинг тонгим бошланар тундан.
Кузатаман ғунча кулишин.
Тоғ ортида бошланар кундан
Япроқларда шабнам сўнишин.
Сийнадай оқ тонг уйғониши
Ҳуснига йўқ кундузда қиёс.
Саҳар бедор қушнинг хониши
Ажиб шодлик, ёниқ эҳтирос.
Қай уйдадир йиғлади гўдак,
— Бер онаси, ҳушбўй кўкракни!
Унга темир қанотлар керак
Тарк этмак-чун, бу тор йўргакни!
Узоқ-яқин деразаларда
Бирин-кетин ёнади чироқ.
Шошқин қадам, куй, пардаларда
Янги тонгга киради тупроқ.
Гундан юлган тонгим:
Гоҳ бир шеър,
Гоҳ ўқилган бир китоб бўлур,
Гоҳ умрнинг ўтган беҳосил
Сафҳасига бўм-бўш боб бўлур.

1968

РАШК

Ултирибман дарё бўйида,
Юрагимда рашк билан ҳавас.
Дарё оқиб борар... қўйнида
Қуёш нури, баҳорги нафас —

Иўқ, рашкимни қўзғатган бумас!
Чунки мен ҳам халқ денгизида
Баҳор нафасин ҳам сезаман.
Дарё оқиб ётар изида,
Мен истасам жаҳон кезаман.

Лим-лим сувдан узолмайман кўз,
Тўлқинларда тирик ҳаяжон.
Қуёш миллион ва миллион юлдуз
Бўлиб унга сочилган маржон...

Тепасида учар гала қуш,
Арғимчоғин дарёга солиб,
Тоғ еллари уриб ўтар тўш,
Салқинидан шаҳарга олиб —

Иўқ, рашкимни қўзғатган бумас!
Ишқ ва ҳижрон оловларидан
Омон чиққан қайноқ дилим бор.
Мен қуёшли эл фарзандиман,
Бахтлиманки, ёниқ нафас ёр —

Иўқ, рашкимни қўзғатган бумас!
Нигоҳ кетар тўлқинлар билан,
Соҳилларга суқ билан қараб.
Қўлда кетмон, бир чол дарёдан
Боғига сув очади яйраб —

Кумуш сочдай ёйилар сув ҳам,
Қуйилади тупроқ қўйнига.
Менинг қалбим рашк бўлиб
шу дам

Осилади тўлқин бўйнига —
Ҳовуч-ҳовуч ичади қизча.
Сероб бўлиб кетар ташна лаб.
Шеърим ўқиб бир ҳовуч сувча
Баҳра олармикан бирон қалб?

Бу рашк мени қийнар бу нафас!..

1958

II ҚИСМ

ДОСТОНЛАР

ҚАМАЛАК

Баҳор қўйнидаман,
Йўл бўйидаман,
Чексиз кенгликларнинг кўксига лола —
Нақ анор доналар сочиқ, яшнайти.
Лола сайримизни бузиш ўйида
Қуйиб берди жала,
Тошди шалола,
Табиат шу дам нақ ўктам, шум бола,
Уфқдан уфққа кўприк ташлайди.

Мен-чи?
Менга кўприк ҳар недан керак:
Лолаларни кўзга,
Дўстлар танбеҳин
Баҳор нафаси-ла нондай оламан.
Не бахт!
Янги йўлга чорлар камалак:
Йўл — қўшиқ!
Инсонлар қалбига тағин
Янги қаҳрамонлик,
Мўъжиза тафтин
Забт этмак азмида жўнаб қоламан.
Қамалак!
Нақ бизнинг буюк эртадай
Энг суйкум,
Энг лузум,
Азиз эркадай
Жозиб!
Мен йўл бўйлаб ташлайман қадам:
Оҳиста олинган кинолентадай,
Нақ эртақдан чиққан ёрқин бекадай,
Яйраб, севги каби силжийман хушдам!
Шошмайман:
Тўрт атроф гўзаллигини
Илк чирой тарк этган жуссамга олиб,
Унинг етти иқлим кўрмаган рангин
Рухсорим,
Лабларим,
Кўзимга солиб,

Диллар аро ғовни бузиб,
Вайронлаб,
Энг эзгу сезгидай ярақлаб, сузиб
Кирган дилларимни ҳайрат, ҳайронлаб
Қаҳ-қаҳлаб,
Ярақлаб,
Чақнаб, бахт дардин
Қонларимга қуйиб, оламан ёшлик!
Юраман!
Ўтган йилларимни ўтмишга ташлаб:
Гарчанд на сотқинлик,
На бағритошлик,
На риё доғидан зарра бор нишон!
Бир қадар ҳорғинлик,
Таъбда оғирлик,
Ҳордиққа мойиллик туйғуси ғашлаб,
Умрим кемирса ҳам
Ҳаёт неъматидан тўкисман, шодон.

Юраман!
Йўлларим ёзги қуёшдек!
Йўлим — элим йўли,
Элим — қуёш йўлин йўл деб билган
халқ.

Ҳар йил бир донами,
Юз дона, майли,
Улмаслик қасрига фишт қўйган ҳарвақт.
Унинг камолоти,
Яратишининг,
Меҳнату ижод, шон таратишининг
Қайновлари ичра пишмакдан сербахт —
Ҳамоҳанг,
Ҳамсалмоқ қўшиқлар битсам!
Балки узоқ бундай мен ҳавасманд тахт,
Лекин мен интилган юраклар қат-қат —
Бирига бўлмаса — бирига кирсам!
Шукур, қалам ҳордиқ қилмайди талаб,
Демак, менга ҳордиқ кексаликдай ёт.
Ана,
Минг бир жилва билан чорлар камалак
Ваъда қилиб қалбга тинчи йўқ ҳаёт!
Ана, етти рангда

Етмиш хил жило,
Бири чорлар, аранг бир сирин очсам.
Сирлар билан жангда
Бир орзум сочсам,
Мингги билан бойиб довонлар ошсам,
Дилдаги бўшлиқнинг барчаси ғойиб!
Қўшиққа айлангич гўзаллик кезар,
Уни ёлқин, жўшқин туйғулар безар.
Эҳтирос,
Истакни тутамлаб дилга
Отсам,
Ундан янграб, сачраб чиқар шеър!
Юрак-ла,
Қўшиқ-ла интилсам элга,
Менга энг мунис дўст бахш этар ҳар ер!

Кимнингдир бир оғиз танти иқрори,
Кимнидир титратиб оғушлаган нур,
Кимнингдир бир умр ўчмас дийдори —
Эмасми биз жон деб авайлаган қўр!
Бизнинг кўзимизда,
Томирда,
Қонда
Шу жоду кезмаса недан ҳарорат?
Билай:
Қайдан чўлда олтин ундирган
Дарёлар жиловин,
Фазо яйловин
Забт этиб, мулк этган инсон яйровин —
Янги оламдаги улкан матонат?
Олдда ярқирайди — менинг бош йўлим:
Етти иқлим томон, етти йўл бўлиб.
Еттига парчалаб биргина дилим
Чақнаб чақмоқсимон,
Жозиб ва сўлим,
Чорлаб чақиради ажиб камалак!
Етмиш жилвасида шошқиниб юриб,
Етти жилғасида тошқиниб, тўлиб
Бир талай қўшиқлар термоғим керак!

1973

УНИ ФАРҲОД ДЕР ЭДИЛАР

*Артист Қобил Қори хотирасига ба-
ғишланади*

I

Осмон тиниқ. Тоғ оралаб ел
Уйнар эди субҳидам енгил.
Тоғ бошида ярқирарди қор,
Этагида яшнарди баҳор.

Шу тоғлардан, тошлар ёнидан
Қисматга ёр ошиёнидан,
Кўзгудаги қизни этиб ёд,
Чиқиб келар шаҳзода Фарҳод.

Кўзида ишқ, мардона қадам,
Излар эди дардига малҳам.
Қалби тўла орзу билан оҳ,
Кутар эди Ширинни нигоҳ.

Ёр висолин излаб баҳодир,
Тоғни талқон қилишга қодир:
Саҳроларга оқизса дарё,
Ширин унга боқса бир қиё.

Ёри юрти мўл бўлса сувга,
Шунда етар Фарҳод оҳуга.
Севги берар Фарҳодга қудрат,
Қудратига кўзгудан сурат.

Ширин бўлиб келар бу ерга,
Ой жамолин очар бу эрга:
Эл ерига жон берибсан дер.
Сен халқимга нон берибсан дер.

Ошиқлигин қиз билса зора,
Дардларига бўлса у чора.
Шунинг учун тоғни ёрар мард,
Шунинг учун қўшиғида дард.

Куйларди у хуршид юзлидан,
Кўзгудаги оҳу кўзлидан,
Қўшиқ айтар севган дил тинмай —
Жаранглади олов тўла най.

Бу дилором ширин овоздан,
Ишқли дилдан, янграган создан,
Маст бўлгандай йигит ёнида
Елиб юрди майин шаббода.
Гул ғунчаси қўшиққа мафтун
Бўлиб кўксин чок этди бутун.

Хушбўй ҳидин таратди райҳон.
Тўлиб кетди атирга ҳар ён.
Куйни тинглаб соч ёзди толлар,
Тебранишди нозик ниҳоллар.

Бу куйчига тан бериб, буткул
Қўшиғини унутди булбул.
Куйни тинглаб симобдай чашма
Жилваланиб қилди карашма.

Авжга чиққач, Фарҳод навоси,
Куйга тўлгач, боғлар ҳавоси,
Бош кўтариб майса ётоқдан
Қулоқ солди оҳулар тоғдан.

Фарҳод кўзда маржон-маржон ёш,
Тош устига қўйганида бош,
Тошлар болиш бўлайин, деди,
Гуллар кўрпа солайин, деди.

Чўллар очмак истади чаман,
Атир сочмак истади тикан.
Висол топмай чекканда азоб,
Бағри куйиб бўлганда кабоб —

Тутмак истаб майли пиёла
Водийларда очилди лола.
Атрофини ўраган ҳаво
Бўлсам, деди, дардига даво...

Охир ғамгин қўшиқ ҳам тинди,
Гўё тоғдан акс-садо келди:
«Эмиш юртинда Фарҳод исми
Бунда тоғ қазувчидир...

Матои ҳуснин олмоққа
Келибдур, де, бу бозора»...
Жаранглайди тоғларда бу куй,
Ширин юрган боғларда бу куй.

Булбул қилди бу куйни хониш
Ва қуёшдан ёғилди олқиш.
Такрор этди зилол япроқлар,
Такрор этди тоғлар, тупроқлар...

Қўп ёғилди олқиш ҳар ёндан,
Дили тўла шод ҳаяжондан
Таъзим қилиб артист турарди.
Ёш юраги бахтли урарди...

Парда тушди... Муҳташам залда
Янграб кетди қарсак баралла.
Ташлай берди қизлар гулдаста,
Саҳна гулга тўлди бирпасда.

Икки юлдуз чақпаб кўзида
Зўр ҳаяжон сезиб ўзида,
Табассум-ла ташаккур изҳор
Этди Қобил Қори — санъаткор.

Қўп ёғилди ҳар ёндан олқиш,
Кетган эди табиатдан ҳуш.
Офарин деб қари-ёш қолди,
Офарин деб тоғу-тош қолди...

II .

Гўзал эди ҳаёт баҳордай,
Баҳордаги тоза наҳордай.
Осойишта гулларди турмуш,
Қуриш, ўсиш, илгари юриш
Завқи билан яшар эди халқ,
Ижод, бахтга бўлгудайин ғарқ.

Бахтнинг тоза шу осмонида,
Гўзал баҳор наҳор онда
Офат каби босиб келди ёв:
Фашист бўлди орзуларга ғов.

Ақл, юрак, санъат, истисод,
Ҳаво, тупроқ, сув — бутун ҳаёт...
Ҳаёт учун отилди жангга,
Жонни тикиб она-Ватанга
Жўнай берди ишчи, пахтакор,
Жўнай берди олим, санъаткор...

Шунда бизнинг Қобил Қори ҳам,
Лаббай дея юрт чақирган дам,
Санъатига деди: «Яхши қол!»
Жангга кирди қўлида қурол.

III

Ўз ҳушига келгандан кейин,
Қобил Қори кўз очиб секин
Атрофига ташлади назар,
Тирик жондан кўрмади асар.
Ҳа, жангда у, жанг майдонида,
Совуқ қурол ётар ёнида.

Лекин ҳозир ёнар мисли ўт,
Ҳайқириқдан кучлироқ сукут
Олиб келгач, кураш нафасин,
У кўтарди оғир танасин.

Бош кўтариб қаради узоқ,
Унга таниш жонажон тупроқ —
Украина ери бепоён
Боқар эди ғамли, меҳрибон.

Аллақайда гумбурлайди тўп,
Узоқларда ўт ёнарди кўп.
Чекинаркан душман, беомон
Ўт қўйганин англади шу он.

Дейди: ерда, осмонда олов,
Қанча ерга ўт қўймадинг, ёв!

Қалбим ўтин ўчли тиллари,
Украина сарин еллари —
Тутинг менинг икки қўлимдан,
Қолмай қасос, кураш йўлимдан!—
Интилади олдинга томон,
Ев ўқидан азоб чеккан жон
Имкон бермас олға юришга
Душманига ўқин узишга.
Кўкрагини ўпирган олов
Азоб берар унга беаёв.
Еш юраги ҳаёт истаиди,
Қони қасос томон қистайди.

Аммо, мана, қаршидан ўлим
Унга қараб ушла,— дер,— қўлим!
Оғир азоб сезиб ўзида,
Ғазаб ёнди шахло кўзида.

Қобил Қори оташга тўлиқ
Кучин йиғиб янградди қўшиқ:

«Азиз Ватан, жонажон Ватан,
Керак бўлса қурбон жону тан.
Бахт, эркимиз қолсин деб элда,
Муҳаббатинг, қудратинг дилда
Кўрсатамиз курашда сабот,
Ёвдан сени қиламиз озод,
Халқим учун, санъатим учун
Яна жангга кираман бу кун!»
Дея бошин кўтарди азот
Қобил Қори — қаҳрамон Фарҳод.
Қимирлашга йўқ эди мадор,
У атрофга ташлади назар.

У беғубор осмонга боқди,
Гўё сирли кўзгуни топди.
Кўзгу мисол зангори осмон
Она юртин қилди намоён.

Қаршисида турган ўлим ҳам,
Ғойиб бўлди кўзидан бир дам.
Мана, она юрт Ўзбекистон,
Халқи, дўсту ёри қадрдон.

Мана уйи, ҳовли, гулзори
Ва меҳрибон онаизори,
Отасининг нуруний юзи,
Йўлларига интизор кўзи.

Гул ичидан кўйлагин атлас,
Лаби ёқут, кўзлари наргис —
Ери майин қилиб табассум
Унга боқиб ишқли ва маъсум:
Ҳаётимиз сақлаб қол, деди,
Дўстлар учун қасос ол, деди.

Гўё ўзин саҳнада кўрди.
Фарҳод бўлиб тоғларда юрди.
Аста ўтди ташланган гуллар,
Чапак чалган қизлар, булбуллар,
Балиқ сузган у олтин булоқ,
Ширин наҳри, Фарҳод қазган тоғ,

Кенг пахтазор, водий, боғ, бўстон —
Бари бўлиб бир Ўзбекистон —
Гўё унга бағишлади куч,
Деди:— Уч ол, душмандан ол ўч!

Вужудида ҳарорат ортди,
Хаёлини жанг ери тортди:
Бўстон эмас вайронлик, даҳшат
Кўз олдидан ўтди беадад.
Қора дорга осилган аёл,
Олтин сочи ёзиқ тол-тол,
Баданида қамчининг доғи,
Ерга тегмай чўзиқ оёғи
Чайқалади тутунли елда,
Бошсиз ётар гўдағи ерда.
Шаҳар, қишлоқ кўринди вайрон,
Днепрнинг тўлқинида қон.

Бугдойзорнинг олтини ўтда,
Саҳналарнинг тили сукутда,
Сукутида янграб зўр қасос
Деркан:— Эй дўст, биз-чун ол қасос!
Узоқлардан келаркан фарёд
У бошини кўтариб кушод:

— Йўқ, бу куйган далалар ҳаққи,
Бошсиз қолган таналар ҳаққи
Яксон қилмай душманни тамом,
Бари учун олмай интиқом
Мен ўлимга бўлмайман рози!—
Деди, ғазаб тўла овозин
Олиб кетди узоққа шамол.
Кўзин юмди бедармон, беҳол.

Бир дам юмди кўзини, аммо
Оғир бўлди дард чекмак танҳо.
Қадрдон юрт кўкига боқди
Гўё тиниқ кўзгуни топди.

Душман пайҳон қилган дала, қир,
Шу кўзгудан ўтарди бир-бир.
Ўртоқлари мардча қилар жанг,
Мана ёвнинг ҳоли бўлиб танг
Қочиб борар халқнинг ўчидан,
Совет жангчисининг кучидан
Босқинчи ёв ўлган беҳисоб.
Кўринади кўзига шу тоб
Тепасида бир гала қузғун
Базм қуриб қилади ўйин.
Қизил байроқ, қасос йўл бошлаб,
Найзаларда зафар ярақлаб
Бораётган полкини кўрар,
Ва мардона халқини кўрар.

Халос шаҳар, қишлоқлар ўтди,
Озод қизлар унга гул тутди,
Қобил Қори тинч, лекин базўр
Кўзин узиб кўзгудан мағрур
Жангчиларни кўрди бошида,
Командирин кўрди қошида.

У тутган сув ҳаёт бахш этди,
Ўлим гўё нарига кетди.
Жанг зафари руҳин этди шод:
— Украина тупрогин озод
Кўриш, дўстлар, тилагим эди.
Кўрдим!

Зафар бизники энди.
Жон дўстларим, хуш қолинг,— деди.
— Мен учун ҳам ўч олинг,— деди.
— Мен ўлимдан асло қўрқмайман,
Лекин яшамоқни истайман.
Ҳаёт яхши, кураш ҳам яхши,
Она тупроқ, қуёш ҳам яхши.
Озод юртда берганим-чун жон
Қўз юмаман мағрур, беармон.
Қолди ёрим, отам ва онам,
Қолди севган қўшиқларим ҳам.
Мана, турар қаршимда ўлим,
Лекин қўшиқ тилайди кўнглим.
Қуйлай, дўстлар, тингланг сўнги бор.
Сўнгра, майли сиз айтинг такрор.

«Озод элда яшардим озод,
Севги билан бахтиёр эдим.
Гоҳи Мажнун, гоҳ ботир Фарҳод
Бўлиб элу халққа ёр эдим.

Санъат эди дилим банд этган,
Саҳна эди жонажон уйим.
Санъатимга чанг солгач душман
Жангга кирди юрагим, куйим.

Санъатимни севгандай севдим
Сени, Ватан, курашдим сен-чун.
Тупроғингни қоним-ла ювдим,
Аямадим жонни эркинг-чун.
Мен ўламан, аммо дўстларим
Ёвдан сени қилади озод.
Украина ерига яна
Баҳор кириб бўлади обод.

Азиз халқим, фарзандлик ҳаққи,
Курашингга руҳим-ла ёрман.
Душманини енголган халқим
Зафариди, бағрида борман...»

Санъаткорнинг нафаси тинди,
Халоскорнинг нафаси тинди.

Дўстлар сокин эганида бош
Шарқ томонда кўринди қуёш.

Сукунатни бузиб ел-шамол,
Тинган куйни айлади такрор.
Гўё тилга киргандай ўрмон
Такрорлади қўшиқни шу он.

Такрорлади тошлар, тупроқлар,
Такрорлади жангчи ўртоқлар.

Такрор этар тоғлардаги қор,
Такрор этар келганда баҳор...
Шундай яшар асрлар бўйи,
Ҳалок бўлган санъаткор куйи...

Сокин оқар дарё лабида,
Бир туп кўм-кўк арча тагида
Қабр турар. Бошидаги хат
Марҳум эрдан беради дарак:

«Бунда ёвни қириб беомон
Ватанга жон берган қаҳрамон —
Жангчи Қобил Қори ётади».
Тонглар уни эслаб отади.

Секин елиб майин шамоллар
Шарқдан Ғарбга эсан замонлар
Келтиради райҳон бўйини,
Лайли, Ширинларнинг куйини.

Кўп юлдузлар ой билан тунда
Келиб, майин эгилиб шунда —
Салом айтар она элидан,
Ширин калом ўзбек тилидан.

Бошида ой тўкиб кумуш ёш
Секин қайтар келсин деб қуёш.

1943

СУРОҚЛАЙДИ ШОИРНИ ШЕЪРИМ...

Янги туғилган сой лабида яйраб,
Табиатга уйғун ўлтирамиз хуш.
Биздан минг тош юксак тоғлари ўраб,
Мени қучган борлиқ гўё фаромуш.

Ўйларим кезади Шоҳимардонда...

Ҳозир:

бир қучоқ гул, дилда эҳтиром,
Кўтарилдим шоир ухлоқ юксакка,
Устоз руҳга шеърим,

қалам ва илҳом,
Шаъним-ла бош эгиб турдим мен
якка.

Мен якка.

Шоирдан ўзгаси унут...

Долғали асримиз шонли йилларин
Тўлқинида гўё оғир бир сукут,
Тингладим Ҳамзанинг тирик юрагин.

Барча шеърни бирдан ўқидим гўё,
Барча мусиқаси бирдан этди маст.
Туман, чанг, гулдурак жала ва зиё
Қўйнида серташвиш боқди баланд-паст.

Назаримда: Ҳамза ниҳол теракдай,
Иродадай, ҳақдай, интилиш бўлиб,
Эгик қад, ночорга синмас тиргақдай
Юрар илҳом,

кураш,

ўйларга тўлиб.

Назаримда: ўйчан,

тетик ўт нигоҳ

Шеър терар атрофдан,

борлиқни куйга

Солар.

Хур қанотли, мулки инқилоб
Янги қўшиқ кирар ҳар фақир уйга.

Қўшиқ ўтли издай қолар ёнгали,
Қўшиқ янги чинор кўчатисимон,
Қелинсимон қолар илдиз ёйгали...

Тугён чангалида сир Шоҳимардон...
Шоир юрар тоғлиқ чиройга шайдо.
Лекин чимирилган қош,
кенг пешонадан

Боқар янги дунё:
кураш,
ўт, нидо:
— Ленин нури ёнсин ҳар хонадонда!..

Ленин нури оққан шеърдай ёрқин дил,
Мақбарадан оғир, ғамгин чиқаман.
Атроф нур қўйнида, куй учар енгил,
Шоир орзусидай паст-баланд чаман.
Ҳамза шеъри каби шу ерли сулув
Тўп сайёҳга сўйлар қайғули дoston.
Тинглар узоқ-яқин:

қай қўл,
не оғу

Нурнинг оқимиға ташлади арқон...
Сўнг қиз сайёҳларни музейга бошлар!
Музейда: на қадим мумёли жасад.
На сарой, тахт учун кесилган бошлар,
На қалқон бор,
на бир шоҳона ясан.

Бунда: Ҳамза,
Совет

ва Шоҳимардон.

Шоҳимардонга илм, мактаб, маърифат
Совет қонунича — ер олсин деҳқон,
Совет қишлоғида гулласин санъат.

Ҳамза — қўшчиларнинг қизгин баҳсида,
Хужум гулханида нутқ сўзлар шод.
Куйбишев ёнида,

кураш постида

Ҳамза қўшиқ тинглар, шеър қилар
ижод...

Ажнабий сайёҳлар тинглаб ҳикоя,
Суратлардан ўқир жанг тўла китоб:
Зулмат, хурофотдан эркни ҳимоя,
Ўзи

Осиё-чун буюк инқилоб...

Бунда Ҳамза!

Бунда Совет Шоҳимардони,
Ҳамзага фикрдош,

жангдош содиқ дўст,
Халқ ғазабин сели, нафрат, бўронин
Қаърида ютилди фитна номли мушт.

Лекин тупроқсимон авлод ва авлод
Қалбида қолади нақ сўнмовчи ўч
Мана бу эзгулик,
виждондай қурбон,
Аршидан қуламас Олой каби куч —
Ҳамза Ҳакимзода!

Сулув овози,
Зилзиладан сўнгги ғулувдай тинди.
Гўё ҳамма дилдан фарёд парвози
Алам, сукут бўлиб хонага инди.

Гўё жанглар ўтган жароҳатли ер,
Гўё қора чақмоқ уриб кетган тоғ,
Гўё ҳалокатдан ҳайрон бир тақдир,
Қўлида сўнгги шеър,
лабда алвидо —

Бўлиб боқар жасад суратдан.

Девор

Довулга маёғин бермаган денгиз
Сингари чайқалар.

Яширин ёш қатор

Қипригида ёниб ҳазин сўзлар қиз...

Мардлик, мангуликдан нақл этди
сулув...

Кўзларим кезади Шоҳимардонда...
Шоир дили ҳозир тўккан шеърдай сув
Тоғ бағридан силжиб қуйилар сойга.

Сув тошлар тагидан, қоя бошидан
Томар суюқ шиша каби муз, шаффоф.
Нақ қўл-ла тутгудай тоғ қуёшидан
Қуйиб кетар дейман қўлимда китоб.

Йўқ!

Ҳар нур томирида ором тўкилар,

Ҳар хилватда лагеръ,
сайхонда ҳордиқ.
Қорлар кўрпасидан нафис гул кулар,
Ҳамзаобод бўйлаб юрар ҳур шодлик.
Қалбим сўроқлайди Шоҳимардондан...

Тупроқ!

Бош эгаман ҳар бир заррангга,
Лекин таъна билма, дил қилса сўроқ,
Кўксинг жой инсонга,

хоин,

кун,

тунга,

Меҳр, дард, қудратнинг даҳоси сиёқ
Мудом уйғоқсан-ку,

айғоқсан мудом!

Наҳот шоир, сенга эди ёт тақдир?
Еки ҳиммат, шафқат эзгуликка ром,
Онадай меҳрдан гоҳ-гоҳ сен басир?
Нечун ёрилмадинг ёв оёғидан,
Қаърингга ютишдан қилдингми ҳазар?
Бўрини ҳайдаш-чун ҳаёт боғидан
Бўримас, жасур, соф қўл керак баъзан.

Тоғлар!

Бўй ўлчашга ўчдай туриб тик,
Пешонам олдидан кўкка чўзиб бош,
Шамолга, уфққа девор ургандек
Истайсиз елкада ухласа қуёш!

Қўрқоқ подшонинг тош қўрғонидай,
Кармидингиз, ерда кўчганда бўрон?
Шеъриятга ваҳшат чанг солганида
Нечун ўсмадингиз мисоли қалқон?

Ҳаммавақт бедор сув!

Куйдор шалола!

Сен бу тупроқда жонсан,

ҳаётсан,

қўшиқ,

Қўшиқ булоғини қилиб ҳимоя,
Нечун кўкка ўрлаб бўлмадинг тўсиқ?

Оқ сув билан Кўк сув икки қўл бўлиб,
Оқ сув билан Кўк сув қирғоқни бузиб,
Нечун оч гирдобда ютмади ёвни?
Қадрдон чинорлар кемадай сузиб,
«Аврора» бонгидай нур қўлин чўзиб,
Соҳилга элтарди у беаёвни!
Шамол-чи!

Жаҳонда энг дайди еллар,
Осмон қулаб, қолди ғафлатда наҳот?
Нега жар солмадингиз!

Тошлар,
харсанглар.

Еғилмас эдими ёвга нақ фарёд?

Чўққида,

этакда,

горда ухлоқ тун.

Уйғониб кетгандир бу фалокатдан?

Тонгда,

даҳосидан жудо, бағри хун

Халқ ларзага келди зўр ҳалокатдан...

Гуссали хаёлда атроф кезаман...

Ана, эл ҳордиғи теварагида

Минг йил илгаридай тоғ, тош ҳукмрон.

Лекин янги уйлар деразасида

Тўрпардалар паға оқ булутсимон —

Гулдурак, қуёшга ҳилпираб боқар,

Соғлом, кучга тўлган Ватан ўғлидай,

Беғулув чиройи кўз-кўз қилгудай

Ҳамзаобод сойлар сатҳида оқар.

Томчилар нақ кичик қуёшдай чақнар,

Ҳатто гўдак кўзи каби ҳар чечак

Маъсум, дадил боқар тоғ этагидан.

Ҳаёт гўё қайноқ тоза бир юрак.

Бутун мамлакатнинг қалбига ҳамзарб

Яшнайти шу бир кафт жанг, шон

тўлиқ ер.

Меҳр чўққисида ухлайди Ҳамза,

Мамлакатни бедор кезиб юрар шеър...

Ҳамза номли колхоз, Ҳамза мактаби...
Эл қайта тирилтиб олди бағрига.
Шоирни ўлдириб сўнгги кўприкни
Бузган қотиллари ботди қаърига.

Бутун табиатда, дилда ором, нур...

Ҳаво шеъриятдай маст этар мени,
Қуёш томчиларга лабим тутаман.
Кечки шеърхонликка ирмоқдай нурли
Янги Ҳамзаларни чанқаб кутаман.

13—23 август, 1965

МУШОИРА

Гўзал тупроқ узра қуйилди оқшом,
Кундуз олар дам,
Жўшқин мушоира этади давом,
Дўстим, кел сен ҳам!

Бунда узоқдаги дўст бўлар яқин,
Санъат, маҳоратнинг байрами бунда.
Қофия, сўз, мисра баҳслари қизгин,
Юраклар даврага киради бунда.

Қай дил чамани бой, жозиб нафаси,
Кимнинг фикри ўткир, теран, бокира?
Бу гурунг — шоирлар мусобақаси —
Шарқ шеърий чамани, бу мушоира!

Ҳинд тупроғи узра қуйилиб оқшом,
Кундуз олгач дам,
Жўшқин мушоира этади давом,
Дўстлар бўлиб жам.

Юраклар жўр экан, овоз ҳамоҳанг,
Зарра эҳтиёт йўқ муҳташам залга.
Бу шеър боғига гўзал, ранг-баранг
Қўшиқ солиб келган ҳар шоир дилга,

Нил қудратин жўшиб куйлар бир шоир.
Ўзгаси Ганг мисол қилар замзама.
Фақат манго нусха ажойиб чодир
Бу гўзал даврага ажиб бошпана.

Бенгал кўрфазидай кўк эди оқшом,
Атрофда табиат оларди нафас.
Ранг-баранг чироқлар шуъласи бесон —
Осмон кўзларида этар эди акс.

Салқин соҳиллардан эсган шаббода
Гоҳ олиб келарди гуллар бўйини.
Гоҳ ҳинду қиз куйин, гоҳ яқин боғда —
Сайраган анвои қушлар куйини.

Лекин ҳоким эди даврада илҳом
Ва жасур қалам.
Жўшқин мушоира этарди давом,
Дўстлар бўлиб жам.

Ўзбек супасидай саҳнада гилам
Чироқда ёнарди гўё камалак.
Сеҳру муҳаббатин кўрарди баҳам
Ҳақиқат ва нурга интилган юрак.

Саҳнага чиқарди сипо ва вазмин
Чинор ҳам, ниҳол ҳам шеър чаманидан.
Кекса-ёш отаю фарзанддай яқин
Ёнма-ён дўстликнинг бу байрамида!

Шарқнинг ҳам бузилмас одатлари бор,
Ҳиндлар удумига қиламиз амал.
Чордана қурамиз меҳмон ва мезбон
Камалакранг гилам узра бемалол.

Пойгакда ечилган хил-хил пойафзал,
Менинг назаримда ўзи бир дунё.
Ҳар бири ўзида меҳнат ва гўзал
Эли тупроғини келтирган гўё.

Ажиб Ҳиндистоннинг моҳир, миришкор
Косибин санъатин қилиб намоёиш —
Ҳиндлар сандаллари тизилган қатор.
(Сандал дарахтидан ясалган эмиш.)

Жуда соз! Албатта кийиб бирини
Сафарга дўстлар-ла мен ҳам чиқаман.
Ҳар қўлга тутқазиб халқим меҳрини,
Буюк Ҳиндистонни яёв кезаман!

Хитойнинг бежирим, Боғдоднинг пухта
Оёқ кийимлари турар ёнма-ён.
Қарайман, Цейлон бор ва бошқа
жуфтда
Эрон косибининг санъати аён.

Мўғулча этиклар Панжоб кафшига
Эртак сўзлагандай эгилиб турар...

Кўзлар қувонади инсон ишига,
Шод этар тупроғу меҳнат ва ҳунар.

Сўнгра теваракка сездирмай секин
Мен ҳам ўз туфлимга ташладим кўзим.
Ёмон эмас, Аҳмад, моҳир, камтарин
Ватандош, ишингга олқиш ўқидим.

Биламан, сенинг ҳам бунда дўстинг бор,
Балки Бомбейда у, балки Кашмирда.
Қаерда бўлмасин худди сен мисол
Яшайди даврада янграган шеърда!

Чодир ичи гавжум, кўзлар мунтазир,
Микрофон олдида давра соҳиби:
Кумушдай сочида жилваланар нур,
Кўзида ёшликнинг сўнмас ёлқини.

Неларни кўрмади бу кўзлар? Юртда
Кўзёши дарёда оққанин эслар.
Ирода ва умид товланиб ўтда,
Кекса ҳақсизликни ёққанин эслар.

Энди Ҳиндистонни устида офтоб,
Шунинг-чун ёш, дадил, мунаввар боқар.
Бизни шеър баҳсига қилади хитоб,
Қўшиқ юраклардан дарёдай оқар.

Гўзал таржимондир зангори оқшом,
Ҳар юрак ҳамдам.
Бизнинг мушоира этади давом,
Дўстим, кел сен ҳам!

Мана, мусиқадай, севгидай майин
Даврага киради Панжоб булбули.
Нафис сатрлари ёниқ ўтдаин,
Жасур жаранглайди оналик дили.

Шеър ўқийди Непал, Вьетнам, Хитой,
Рус, тожик ўқийди шеърини сарбаст.
Қора алангадай соқолли сингхлар
Қордан оқ либосли бенгаллар, ҳиндлар.

Завқидан тебраниб нақ тўлқинли сой,
Тингларди ҳаяжон оғушида маст.
Қўшиқ-чи?

Гоҳ кураш,

гоҳ қиз севгиси,

Гоҳ кўкдан нон кутиб кўр бўлган нигоҳ,
Гоҳ гўдак кулгиси, гоҳ банан иси,
Сурмали кўзларнинг нози бўлиб гоҳ:
Гоҳ бўғиқ ҳақиқат дод, ҳайқириғи,
Гоҳи юлдуз каби йироқ, ёрқин бахт,
Қулликка санчилган ғазабнинг тиғи,
Гоҳ эрк тантанаси берган адолат —
Осиё, Африка картаси бўлиб,
Ҳаёт аламига, бахтига тўлиб,
Кириб келар эди дилдан дилларга.
Еллар мисраларни диллардан юлиб —
Миллион йўллар билан бутун элларга.
Кетарди гўё бир самимий сайёҳ,
Елқин қанотида дўстлик ва меҳр.
Гўё шарқликларнинг бахтига гувоҳ,
Ғарбни чорлар эди даврага шеър.

Эй латиф, фусункор ҳинд оқшомлари,
Не сеҳр бор эди зангор қўйнингда?
Тингловчи ва шоир ҳаяжонлари
Бир улкан қалб бўлиб тепар тўлқинда.
Янги куй, янги ўй олиб шоирлар,
Даврага келарди, келарди ҳамон.
Дилларни пайвандлар эди сатрлар
Дўстлик, қардошликнинг кўпригисимон.

Ёру биродарнинг меҳрига сероб.
Юракдай даврамиз борар кенгайиб,
Жафокаш қонига солиб офтоб,
Кўзида қалбининг оқлиги ёниб —

Африка фарзанди ўқийди шеър,
Ирмоқдай қуйилар тинчлик сўзлари.
Ором оғушига кирган бўлар ер,
Ёрқинроқ чақнайди кўк юлдузлари.

Сен эрмак эмассан, сен нон, сен ором,
Орзу покиза.

Сен Ҳаёт! Ҳаётни куйла сен мудом,
Эй, мушоира!

Сен чорла, овозинг эшитсин жаҳон!
Шеърнинг уриб турган юраги бўлиб,
Ҳаётнинг энг ажиб куйига тўлиб
Давраимизга кирсин ишчи ва деҳқон,
Ҳаёт санъаткори энг оддий инсон.

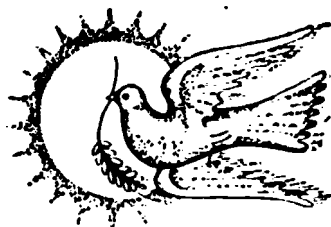
Балки у шеър ёзиб, ўқимаган ҳам,
Ижоднинг лаззатли дарди бегона.
Кураши — қалбида қайнаган илҳом,
Китоби — эркака ишқ, орзу ва гоя.

Майли, ўрин олсин, бу шонли сафдан,
Шоирлар куйига бўлсин ҳамовоз.
Меҳнат-ла яратган саодат, бахтдан
Нақл этган мисралар кенг қилсин
парвоз.

Ҳаёт гўзаллиги шеърятининг
Ениқ нафасига тўлсин бу жаҳон.
Хавфдан халос бўлган башариятнинг
Қўшиғин тўқисин озод, тинч инсон.

Давраимиз меҳрга тўлиқ бир олам,
Дўстлар бари жам,
Буюк мушоира этади давом,
Келингиз, сиз ҳам!

1958

МУНДАРИЖА

I

Ўйлар	4
Менинг Ватаним	5
Олтин куз	7
Палак	9
Келинчак	10
Қўлимда қуролу, устимда шинель	12
Кўрганмидинг кўзларимда ёш?	13
Ҳайкал	14
«Осмонда бир тилим ҳандалак»	15
Буюк туғилиш	16
Нур	17
Дарахт	18
«Тўрга ташриф дейсиз»	18
Мен чизолмаган сурат	19
Булут ўйини	20
Мен ерда туғилганман	22
Кўзгу	23
Яна баҳор ҳоким	24
Ўғирламанг қаламим бир кун	26
Ҳаёт бу	28
Менинг тонгим	29
Рашк	30

II

Камалак	32
Уни Фарҳод дер эдилар	35
Сўроқлайди шоирни шеърим	44
Мушоира	50

ШКОЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА

На узбекском языке

ЗУЛЬФИЯ

РАДУГА

СТИХИ И ПОЭМЫ

Издательство «Ёш гвардия» —
Ташкент — 1980

Редактор Шамси Одил
Рассом Т. Жамолиддинов
Расмлар редактори Э. Валиев
Техн. редактор Л. Буркина
Корректор С. Сайдалимов

ИБ № 654

Босмахонага берилди 1.08. 1980 й. Босиш-
га рухсат этилди 4.12.1980 й. Р—09260.
84×108¹/₃₂. 1-босма қоғозга «Литературная»
гарнитурада юқори босма усулида босилди.
Босма листи 1,75. Шартли босма листи 2,94.
Нашр листи 2,274. Тиражи 30.000. Буюртма
№ 3943. Шартнома № 170—79. Баҳоси 25 т.
Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш
гвардия» нашриёти. Тошкент, 700129. На-
вой кўчаси, 30.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети наш-
риётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли
босмахонаси. Тошкент, «Правда Востока»
кўчаси, 26.

3 $\frac{70403-155}{356}$ (04)—80 —105—80,

470257 0000